

Наш земляк, знаний український письменник Андрій Кондратюк наближається вже до вісімдесятилітнього ювілею. Як відомо, сталося так, що написаний ним в другій половині шістдесятих років минулого століття роман «Дорога до матері», а також україноцентричне бачення суспільного життя йшли врозріз із тодішньою «генеральною лінією партії», що спричинило відсторонення його на декілька десятиліть від літературної творчості, наглу насильницьку поруйнацію не лише художнього сприйняття дійсності, а й свідомості.

Час той був страчений, за висловом самого Кондратюка, на виживання і багато для нього залишилось недосажним, неосвоєним, адже, як стверджували Лукрецій і Григорій Сковорода, з усіх утрат утрата часу найтяжча. Проте з набуттям Україною незалежності творче джерело письменника забило з новою силою, потужно, повноголосом. За цих чверть століття прийшли до читача романи «Важке прозріння», «Хутір», «Поза межами суєти», «Вигнанець», «Виpromінювання любови», збірки повістей, оповідань, есеїв, спостережень «З вишневого саду», «На горі сосна золоторясна», «Новели нашого хутора», «Краса зникаюча і вічна», «Гості з Аргентини», «Геній поза Батьківщиною» (розмисли над листами Миколи Гоголя) та інші. Всього в доробку Андрія Кондратюка більше двадцяти книг, які своїми мовно-стильовими особливостями, художньою довершеністю закріпили за ним окремішнє місце в сучасній (хочеться вірити, що і в прийдешній) українській літературі.

ТУТ ЗЕМЛЯ МИЛА

І попри солідний вік автора оте джерело його не замулюється й донині. Зокрема, тільки за останні роки у рівненському видавництві «Волинські обереги» вийшли його книги: 2015 рік – «Там земля мила», 2016 – «Старина» і 2017 – «Давні листи». На противагу попереднім виданням, основу яких становили майже тисячосторінкові романи, це книги на півтора-двісті сторінок з невеликими за обсягом повістями, оповіданнями, есеями, спостереженнями, структуровані спільними для усіх трьох циклами: «Новели нашого хутора», «Зустрічі в дорозі», «Міські краєвиди», «У світлі спогаду», «Сюжети з натури», «Зі шпитальних настроїв», «Спостереження», «Із криниці пам'яті»...

Прикметно, що автор, як і в попередніх творах, залюблений у свій надслучанський край, у земляків, природу, непросту, здебільш драматичну нашу минувшину. В

у початку шістдесятих років минулого століття, – згадує він у есеї «Євген Сверстюк» (кн. «Там земля мила»). – На хвилі усамперед правдивого, не заідеологізованого осягання мистецької штуки. І навіть коли я перебував у віддаленні од коханої рідної сторони – у середньоазійських пісках чи на Далекому Сході – то правдиве слово їхнє, розкута думка їхня стояли надо мною, окрилили сутність мою ув осяганні життєвої і художньої правди». І трохи далі: «Коли велика біда ізійшла, накинута була на мене, як тугий зашморг, то Євген Сверстюк перейнявся моєю долею, як батько і рідний брат. І опікувався мною на усіх можливих і досяжних рівнях, рятуючи мене в буквальному розумінні слова. Вдячна пам'ять серця назавжди».

Щемливістю пройняті й есеї Кондратюка «Як спомин на все життя» та «Час тільки для добродіяння», в центрі яких такі відомі постаті як Василь Стус та

билися, що ті в'язанки давніх листів збереглися і їх письменник оприлюднив. І який жаль бере, що в наші часи подібний епістолярій не в моді, що ми розлінувалися писати листи один одному, а все телефоном спілкуємося...

Великий мандрівець Андрій Кондратюк, якого в молоді роки доля закинула і в Середню Азію, і на Далекий Схід, де спрагло вивчав життя і побут тамтешніх мешканців і щедро населив ними свої твори, у зрілому віці, після тяжких моральних і фізичних випробувань, усе ж не втратив потягу до пізнання нового й здійснив поїздку в Кенігсберг до могили Іммануїла Канта, про яку розповів у своєму романі, що в кінцевому підсумку отримав назву «Поза межами суєти». Як уже зазначалося, враження від подібних мандрівок відображені і в інших його творах, малих і великих за обсягом.

З цікавістю, скажімо, читається невелика повість-

його художницькій зіркій пам'яті зринають і улягаються на папір картини сільського й хутірського життя людей, котрих знав, про яких чув розповіді. Але йому болить, що з відходом у заобрійні далі, а відтак і в забуття, носіїв місцевого побуту, традицій, у душах їх нащадків поселяються черствість, злостивість, що вони перестають помічати знаки рідної землі, сліпо моляться чужим божествам у той час, як ті божества благословляють своїх ординців на вбивство їхніх синів. Про це йдеться в повістях «Там земля мила», «Старина. Сільські краєвиди», «Люди з картотеки», в цілому ряді оповідань і спостережень.

Варто зазначити, що перед тим, як потрапити в згадані книги, немало оповідань та новел автора прийшли до читачів зі сторінок «Надслучанського вісника», з яким він підтримує зв'язки ще з далеких п'ятдесятих років минулого століття – від часу першої своєї публікації в районці (назви газети змінювалися, але незмінною залишалася ця творча співдружність). І попри те, що його друкують сьогодні такі солідні всеукраїнські видання, як «Українська літературна газета», журнал «Кур'єр Кривбасу», «Слово Просвіти» та інші, кожну появу свого твору в «НВ» він сприймає з особливою втіхою.

Є у названих книгах і речі, які відкривають залаштункові таємниці життєвого й творчого шляху нашого земляка. Зокрема, на початку цих нотаток (як і в інших моїх і не моїх публікаціях) згадується перший роман Андрія Кондратюка «Дорога до матері», який, поряд з іншими чинниками, і призвів до відсторонення його автора на багато років від літератури. А що за цим твердженням ховається, які випробування випали на долю самого роману і його автора?

Тепер читач має можливість задовольнити цю свою цікавість, натрапивши в «Старині» на спогад «Історія одного роману». І як повість про пережите, де йдеться про те, як задумувався і писався роман, про ходіння з ним по редакціях, уміщені збережені автором до нинішніх часів видавничі рецензії, позитивні й негативні, а то й погромні. Правда, як людина делікатна, не злопам'ятна, Кондратюк не подає повних імен авторів цих розгромних рецензій. А шкода, бо дехто з тих критиків-зоїлів забав свої тодішні писання чи сподівається, що про них не знають сьогоднішні молоді читачі й любить хизуватися, як він протистояв тій руйнівній для справжньої української літератури системі, як підтримував молоду поросль, просував її, захищав. Але рукописи, як то мовиться, не горять, і все таємне стає явним. Саме такого «захисника» розхвалювала нещодавно солідна київська літгазета і саме він у ті часи завершував свою видавничу рецензію ось таким пасажом: «Вважаю, що машинопис «Дорога до матері» – поразка автора. А. Кондратюку треба докорінно переглянути ідейно-творчі засади».

Траплялися на страдницькому шляху нашого письменника-земляка й люди благородні, про спілкування з якими він усе своє життя носить світлі спогади. До таких належить Євген Сверстюк. «Це ім'я, як і імена Івана Дзюби та Івана Світличного, увійшло у мою свідомість

наш земляк Василь Червоний.

А хіба з меншою щемливістю читається повість «Давні листи», уміщена в однойменній книзі?..

«Упорядковуючи власний архів, – вводить у суть творчого задуму автор, – я натрапив на в'язанки давніх уцілілих листів. І конверти, і листочки пожовтіли од часу і злежаности. Але поглянули вони на мене своєю манливістю. І став я їх розгортати да перечитувати. Плин часу якби зупинився. Ізродилися, нагорнулися спомини про події давні, про пережите».

Такі різні листи від різних людей, що на моєму путі зустрічалися. Листи казенні від установ. Про ситуації конфліктні [...] Листи від людей, чиї фізичні сутності давно уже за далиною. А думки їхні світяться перед старіючим зором моїм. І оживають події і ситуації. В одних листах угадується стриманість у слові, в інших лукавість просвічується, може, і підступ, ще в інших вишумлює експресія...»

Читаючи-перечитуючи їх, письменник уводить і нас в обставини, при яких ці листи писалися, ким і з якого приводу. І зримо постає з них епоха, в якій випало жити героям цього епістолярію. Він наставляє, навчає нас, як прожити, щоб не пропали марно літа, щоб не розгубити таких людських вартостей, як честь і гідність. Бо хіба не звучать сьогодні як заповіт для кожного з нас слова згаданого уже Євгена Сверстюка, з уміщеного в цій повісті листа: «...тепло і добро зміцнює, холод і ненависть вбиває і виснажує. Думайте, Андрію, про добре, про гарне і світле в житті, про тих живих і померлих, кого Ви любите. У Вас неодмінно все має добре скластися: у Вас є талант, любов до істини і до праці. У Вас є добре ім'я, а це дорожче, ніж велике ім'я. Бо велич можна набутти, а честі не набуде ніколи той, хто її втратив. Думайте цілеспрямовано про гарне і велике, про головну працю свого життя – і це допоможе забути дрібне і неприємне, через що треба переступати і забути».

Хай Вам щастить на шляху добра – єдиному шляху, на якому було створено все, що є у людей...»

Тут кожне речення, кожна фраза – афоризм, мудра настановна мудрої людини. І як добре, що слова ці не загую-

мандрівка «врати», уміщена в книзі «Там земля мила». Йдеться в ній про поїздку з рівненським поетом Ростиславом Слободенюком не за тридев'ять земель, а в село Харалуг, що в сусідньому з нашим районі. І не знамениті харалужні мечі з «Повісті про похід Ігорів» покликали їх туди. Спрямували вони на недалекий від села хутір Надія, де мешкав зі своїм братом в'язень радянських концтаборів Микола Якович

Курчик. Той Курчик, який за свої національні переконання і дії відбув в ув'язненні рекордний термін – тридцять один рік, два місяці і двадцять п'ять днів, двічі був засуджений до страти!

Народився він 13 травня 1924 року в Адамівці, що неподалік Соснового, а в 1933 році сім'я переселилася на хутір Надія, який придбала у німецьких колоністів. Від Адамівки у його пам'яті зосталося і плесо тихоплинної річки, і луки за Случем, і зелені бори на обрії – «усе те, картину тую проніс звитяжець крізь ціле многотрудне життя далекими світами...»

На табірному шляху Миколи Курчика траплялися такі видатні особистості двадцятого століття як конструктор космічних кораблів Сергій Корольов, кардинал УГКЦ Йосип Сліпий, майбутній Патріарх УПЦ КП Володимир Романюк, багатолітній в'язень Михайло Сорока, Іван Гель, поет і літературознавець Михайло Осадчий, Святослав Караванський, Валентин Мороз, письменник Іван Губка, Юрій Шухевич, Левко Лук'яненко, Данило Шумук, Євген Сверстюк...

У своїх спогадах вони прихильно згадують Миколу Курчика, відзначають його стійкість, вольові якості, організаторські здібності.

...Тривалою була та розмова обох земляків на хуторі Надія, кожна дрібниця, кожна деталь цікавили письменника, розпитував, уточнював з притаманною йому скрупульозністю, щоб згодом усе почуте від багатолітнього бранця переповісти читачеві, щоб той пройнявся почуттями й ідеями, якими жив герой цієї розповіді.

Маючи величезний життєвий досвід, пройшовши, як і герої його книг, через найскладніші випробування, Андрій Кондратюк пише про те, що хвилює читача, чітко підмічаючи деталі, характери людей, твердо обстоює свої переконання, оту україноцентричність, яку сформував у собі з юних літ і якій не зраджував ніколи, попри усі перепони, які траплялися на його шляху.

Читаймо книги Андрія Кондратюка, вони не дадуть нам забути, яка земля нас породила.

Борис БОРОВЕЦЬ.